

77. Csanádalberti, Fekete-halom (KÖH 42029)

(Csongrád megye) Ő

Makó és környéke egyik legkarakteresebb kurgánja a Fekete-halom, melyet a helyiek széles körben ismernek és a mai napig tájékozódási pontként használnak. A hagyomány szerint sapkával (kalappal) hordták össze egykor. A halom térinformatikai modellezésére vállalkoztunk 2014-ben: célunk volt, hogy jól használható szintvonalas felmérés és háromdimenziós modell készüljön, valamint kísérletet tegyünk a halomtest legfelső, elhordott részének morfológiai rekonstruálására. Továbbá feldolgoztuk a kurgán tájtörténetét és felmértük természeti állapotát is.

A Fekete-halom három település – Makó, Királyhegyes és Csanádalberti – külterületének találkozási pontján (hármashatárán) áll. Megbontás előtti, eredeti relatív magassága 8 m körüli, mai magassága 6,4 m; tengerszint feletti magassága 99,9 m; átmérői 67 m, 58 m. A 18. század közepén nevezték még Pítvarosi-Fekete-halomnak is.

A kurgán szintvonalas felmérése és háromdimenziós modellezése módot ad az oldalakra három irányból felhúzó határárkok és az elhordott, ma már sík halomtető térinformatikai megjelenítésére. A DK-i (Királyhegyes–Csanádalberti) és a DNY-i (Makó–Királyhegyes) határárok igen markáns kiképzésűek, feltehetően a 18. században ásták. Az É-i (Makó–Csanádalberti) határárok ma már alig kivehető, jórészt betöltődött, de eredetileg sem lehetett annyira mély. A halomtető sík felülete valószínűleg 20. századi (talán katonai, stratégiai célú) bolygatás eredménye, hiszen a korábbi térképek még három határdombot jelölnek rajta, melyeket azóta szintén elhordtak.

A Fekete-halom közvetlen környékét már a 18. század óta folyamatosan szántják, azonban a művelés a kurgán meredekebb oldalaira nem tudott felhatolni. A bolygatások ellenére a felszín egyes részei – elsősorban a meredekebb lejtők – értékes, elsődleges löszpusztagyepet és löszfalnövényzetet őriznek, a lábi területeket másodlagos, megújuló parlagnövényzet borítja, visszatérő löszgyep-elemekkel. Az 1960-as évek közepén É-i harmadára kisebberdőt telepítettek, mely azonban a '80-as években már nem volt meg. A halom D-i lábánál földút vezet el, tetején háromszögelési pontot állítottak (2830-11; harmadrendű vízszintes, később GPS-alappont; állandóságának éve: 1952). A halomtetőn szétszóródva betontörmelékek (korábbi mérőpont darabjai) találhatóak. A halom állapotára nézve jelenleg a borzkotorékok negatív hatása jelent problémát.

BEDE ÁDÁM – CZUKOR PÉTER

78. Csanádpalota, Kártyik-tanya 1. (Gazdag-dűlő III.) (KÖH 83873)

(Csongrád megye) Sza

Az M43 autópálya építés földmunkaigény kiszolgálása projekt keretében 2013. november 29. és 2014. június 20. között próbafeltárássra került sor a település DNY-i határban, a Kártyik-tanya 1. lelőhelyen. A kutatott terület 935 m² nagyságú volt.

A feltárást kezdetén Szeverényi Vajk vezetésével zajlottak az ásatások. A területen 2013. november 28–29-én a szondák kialakítására került sor, majd december 3-án az előkerült foltok dokumentálása zajlott le. Mindösszesen 17 db, 1,5 m széles szondaárok került kiásásra úgy, hogy a 16. és 17. szondát 2014-ben,

az utolsó napon nyitottuk meg. A foltok vizsgálatára tehát csak jóval később, 2014. június 16. és 20. között került sor. Ekkor a terepi munkákat Pópit Dániel irányította.

Az előkerült jelenségek mind szarmata koriak. Mindezen észrevétel megerősítette a korábbi terepbejárás eredményét. Jelenségek a korábbi poligonon kívül is előkerültek. Következésképpen a lelőhely területe is nagyobb lett, amelyet térképen rögzítettünk. A feltárt régészeti korú objektumok száma 12 volt. Ebből 5 gödörnek, a többi ároknak bizonyult. A keskeny szonda miatt pár esetben a jelenségek típusának megítélése bizonytalan maradt. A legmélyebb jelenség 120 cm-re mélyedt le az altalajba. Számos szondában előkerültek olyan árok szakaszok, amelyek egy nagyobb árokrendszer részei.

Az előkerült leletanyag döntő része kerámia, késői, 4–5. századi jelleggel. A területen a próbafeltárással sikerült a lelőhely K-i szélét lehatárolni. További feltárással már nem volt szükség, mivel bányaművelésre a megegyezés alapján ezen a területen nem került sor.

A leletek a Móra Ferenc Múzeumban kerülnek restaurálásra és végleges elhelyezésre.

PÓPITY DÁNIEL

79. Csanádpalota, Muskátli utca (KÖH 88883)

(Csongrád megye) Sza, I

2014. július 17-én Csanádpalota település szennyvíz-csatornázásának földmunkái során a Muskátli utca 9. sz. ház bekötési árkából egy melléklet nélküli csontváz bolygatott, részleges váza került elő. A keskeny árokban sírfolt vagy koporsó nyoma nem látszott. A helyi lakók elmondása szerint a korábbi években tereprendezés vagy ásás közben a 9. és a 11. sz. ház előtti gödörben magunk is megfigyeltünk bolygatott csontmaradványokat, a 6. számú ház bekötésénél pedig csonttöredékek mellett két újkori, apró vaskapcsot találtunk. Az itt észlelt sírok egy eddig nem ismert, közelebről meg nem határozható korú temető részei, viszont a helyiek arról is beszámoltak, hogy a területen egy száz évvel ezelőtt megszüntetett temető volt, ez alapján az előkerült sírok újkoriak is lehetnek (ennek bizonyítása további kutatásokat igényel).

2014. július 21-én a Muskátli utca 4. sz. ház bekötési árka egy római kori (szarmata) gödröt (1. objektum) vágott át, melyből egy korongolt szürke, talpas edénytöredék került elő. Az árkot a lehetőségekhez mérten kibővítettük, az 1,1 m mély objektumot részlegesen feltártuk, az alját megtisztítottuk, ennek folytán további edényekhez (fazékhoz, csuporhoz) tartozó töredékek kerültek felszínre. Találtunk még két bolygatott emberi combcsonttöredéket is, mely szintén a Muskátli utcai ismeretlen korú temetőhöz tartozhatott. A megfigyelést nehezítette az árok keskeny mérete, valamint hogy egy itt vezető, korábban létesített telefonkábel-vezeték is metszette a gödröt.

Munkatársak: Czukor Péter régész, Németh Dániel régész-technikus.

BERECZKI BALÁZS – BEDE ÁDÁM